

Sygn. akt I CSK 250/20

POSTANOWIENIE

Dnia 28 sierpnia 2020 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Monika Koba

w sprawie z powództwa I.W.

przeciwko P.S.E.

o ochronę dóbr osobistych,

na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej w dniu 28 sierpnia 2020 r.,

na skutek skargi kasacyjnej powoda

od wyroku Sądu Apelacyjnego w [...]

z dnia 23 października 2019 r., sygn. akt I ACa [...],

odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania.

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 23 października 2019 r. Sąd Apelacyjny w [...] oddalił apelację powoda I.W. od wyroku Sądu Okręgowego w W. z dnia 18 marca 2015 r., którym oddalone zostało jego powództwo skierowane przeciwko P.S.E. o zadośćuczynienie i zobowiązanie do opublikowania przeprosin z tytułu naruszenia dobra osobistego.

Pozwany, jako Sędzia Sądu Rejonowego [...] w W. dnia 6 lipca 2011 r. oddalił wniosek powoda, będącego oskarżonym w postępowaniu karnym, o wyłączenie dwóch sędziów ze składu rozpoznającego sprawę. Następnie, dnia 27 września 2012 r. oddalił także zażalenie powoda na postanowienie Prokuratora o odmowie wszczęcia śledztwa. W opinii powoda wydanie obu orzeczeń naruszyło jego dobra osobiste w postaci prawa do prawdy i sprawiedliwości, prawa do życia w praworządnym państwie, prawa do obrony i prawa do rzetelnego procesu sądowego. Sąd Apelacyjny podzielił wnioski Sądu Okręgowego, że roszczenie powoda nie zasługuje na uwzględnienie. Jak stwierdzono w uzasadnieniu wyroku, w okolicznościach sprawy nie doszło do naruszenia żadnego z dóbr osobistych powoda mieszczącego się w ramach art. 23 k.c., ewentualne zaś uchybienia przy wydawaniu orzeczeń w postępowaniu karnym mogły podlegać kontroli w ramach środków odwoławczych. Podkreślono, że motywy kwestionowanych przez powoda rozstrzygnięć miały standardowy charakter, a użyte w nich sformułowania nie wykraczały poza potrzebę rzeczowego wyjaśnienia argumentacji i przesłanek, które stanowiły podstawę wydanych przez Sąd orzeczeń. Niezależnie od powyższego działanie pozwanego nie miało charakteru bezprawnego.

Orzeczenie to zostało zaskarżone skargą kasacyjną przez powoda.

Wnosząc o przyjęcie jej do rozpoznania, wskazał on na wystąpienie w sprawie dwóch istotnych zagadnień prawnych: konieczności ustalenia, czy w każdym stanie faktycznym sprawy prawo do rzetelnego procesu sądowego należy kwalifikować wyłącznie jako prawo osobiste, nie zaś jako dobro osobiste oraz odpowiedzi na pytanie o sposób rozróżnienia między prawem osobistym i dobrem osobistym.

Ponadto, zdaniem skarżącego zaskarżony wyrok w sposób oczywisty uchybia prawu w zakresie rozpoznania sprawy w postępowaniu apelacyjnym (art. 378 § 1 i 382 k.p.c.), skoro Sąd drugiej instancji pominął zarzut sprzeczności ustaleń faktycznych z zebraniem materiałem dowodowym, przyjmując jako swoje ustalenia Sądu pierwszej instancji.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna jest nadzwyczajnym środkiem zaskarżenia, którego rozpoznanie przez Sąd Najwyższy musi być uzasadnione względami o szczególnej doniosłości, wykraczającymi poza indywidualny interes skarżących, a mającymi swoje źródło w interesie publicznym. Zgodnie z art. 398⁹ § 1 k.p.c. Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, jeżeli w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne, potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, zachodzi nieważność postępowania lub skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona. Sąd Najwyższy w ramach przedsądu bada tylko wskazane w skardze kasacyjnej okoliczności uzasadniające jej przyjęcie do rozpoznania, a nie podstawy kasacyjne i ich uzasadnienie. Cel wymagania określonego w art. 398⁴ § 2 k.p.c. może być osiągnięty tylko przez powołanie i uzasadnienie istnienia przesłanek o charakterze publicznoprawnym, które będą mogły stanowić podstawę oceny skargi kasacyjnej pod kątem przyjęcia jej do rozpoznania.

W judykaturze Sądu Najwyższego utrwalił się pogląd, że wskazanie przyczyny określonej w art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c. nakłada na skarżącego obowiązek przedstawienia zagadnienia o charakterze abstrakcyjnym wraz z argumentami prowadzącymi do rozbieżnych ocen prawnych, wykazania, że nie zostało ono rozstrzygnięte w dotychczasowym orzecznictwie, a wyjaśnienie go ma znaczenie nie tylko dla rozstrzygnięcia tej konkretnej sprawy, ale także innych podobnych spraw, przyczyniając się do rozwoju prawa. Zagadnienie ma cechować się istotnością, czyli być doniosłe z uwagi na rangę zawierającego się w nim problemu prawnego oraz jego znaczenie wykraczające poza potrzeby rozstrzygnięcia sprawy, w której wniesiono skargę. Nie może mieć charakteru kazuistycznego i służyć uzyskaniu przez skarżącego odpowiedzi odnośnie do kwalifikacji prawnej szczegółowych elementów podstawy faktycznej zaskarżonego orzeczenia (por. m.in. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 10 maja 2001 r., II CZ 35/01, OSNC 2002, nr 1, poz.11, z dnia 11 stycznia 2002 r., III CKN 570/01, OSNC 2002, nr 12, poz.151, z dnia 23 listopada 2010 r., II CSK 344/10, niepubl., z dnia 23 marca 2012 r., II PK 284/11, niepubl., z dnia 21 maja 2013 r., IV CSK 53/13, niepubl., i z dnia 30 kwietnia 2015 r., V CSK 598/14, niepubl.).

Żadna z dwóch kwestii wskazanych przez skarżącego nie spełnia jednak tej przesłanki. Kategoria „praw osobistych” jest pojęciem konstytucyjnym, odnosząc się do praw przyznanych jednostce w Rozdziale III Konstytucji RP. Należy do nich m.in. prawo do sądu, ujęte w art. 45 Konstytucji. Przez ten pryzmat należy odczytywać wzmiankę o prawach osobistych w uzasadnieniu wyroku Sądu Apelacyjnego. Wskazał on w ten sposób na konieczność rozróżnienia między uprawnieniami o charakterze ustrojowym, przyznanych jednostce w oparciu o normy prawa publicznego, oraz prawami podmiotowymi jednostki w rozumieniu prawa cywilnego, mającymi postać dóbr osobistych. Obie kategorie nie są tożsame o tyle, że nie każde prawo przyznane jednostce na poziomie konstytucyjnym stanowi zarazem dobro osobiste, podlegające ochronie z wykorzystaniem środków cywilnoprawnych. Dokładnie określenie kręgu dóbr osobistych, które powstają na tej drodze, należy do orzecznictwa. Decyzja o uznaniu danego uprawnienia za dobro osobiste następuje zawsze w odniesieniu do szerszego kontekstu prawnego i faktycznego - i trudno o wskazanie w tym zakresie jakichkolwiek generalnych i w pełni uniwersalnych kryteriów. Z tych przyczyn druga z kwestii wskazanych przez skarżącego została sformułowana zbyt ogólnie, by mogła stanowić istotne zagadnienie prawne w opisanym wyżej rozumieniu.

Przesłanki z art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c. nie spełnia także pierwszy z problemów wskazanych przez powoda. Odpowiedź na pytanie, czy granica między prawem podmiotowym i prawem osobistym przebiega w tym samym kształcie we wszystkich okolicznościach faktycznych nie może zostać udzielona na poziomie samej wykładni przepisów prawa i wymaga odniesienia się do konkretnych okoliczności faktycznych sprawy. Jak zauważył sam skarżący, w orzecznictwie dopuszczano możliwość ochrony praw jednostki w postępowaniu sądowym z wykorzystaniem koncepcji dóbr osobistych. Nie oznacza to jednak automatyzmu w dokonywaniu takiej kwalifikacji, ani tym bardziej stosowania instrumentów ochrony praw podmiotowych w każdym wypadku, w którym uczestnik postępowania może chronić swój interes z wykorzystaniem innych środków prawnych. W konsekwencji, kwestia ta wymaga zawsze oceny *ad casum* - a tym samym nie może stanowić istotnego zagadnienia prawnego jako przesłanki przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania.

Zgodnie z utrwalonym stanowiskiem Sądu Najwyższego przez oczywistą zasadność skargi kasacyjnej (art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c.) należy natomiast rozumieć sytuację, w której skarga jest uzasadniona w sposób ewidentny, wskazując na rażące i poważne uchybienia zaskarżonego orzeczenia, które są możliwe do stwierdzenia bez konieczności prowadzenia bardziej złożonych rozumowań. Jedynie w takim wypadku możliwa jest kontrola prawomocnego orzeczenia sądu drugiej instancji w postępowaniu kasacyjnym. Obciążenie go oczywistą i istotną wadą wskazuje, że usunięcie tego orzeczenia z obrotu leży w interesie publicznym - a tym samym, że może dojść do realizacji celu skargi kasacyjnej, jako nadzwyczajnego środka zaskarżenia (tak np. Sąd Najwyższy w postanowieniach z dnia 10 kwietnia 2013 r., III CSK 67/13, niepubl. i z dnia 29 września 2017 r., V CSK 162/17, niepubl.).

Skonfrontowanie zaskarżonego orzeczenia z uzasadnieniem wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania nie pozwala na stwierdzenie, by spełniona została, wyżej zdefiniowana, przesłanka oczywistej zasadności skargi. Analiza motywów zaskarżonego rozstrzygnięcia nie potwierdza by Sąd Apelacyjny przyjmując, że poczynione w sprawie ustalenia faktyczne są wystarczające do oceny zarzutów naruszenia prawa materialnego, wbrew treści art. 378§1 k.p.c. oraz 382 k.p.c. nie przeprowadził w wymaganym zakresie kontroli prawidłowości orzeczenia Sądu pierwszej instancji.

Z przytoczonych względów Sąd Najwyższy na podstawie art. 398⁹ § 2 k.p.c. odmówił przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania, nie znajdując też okoliczności, które w ramach przedsądu jest obowiązany brać pod uwagę z urzędu.

Sąd Najwyższy nie rozstrzygał o kosztach postępowania kasacyjnego pozwany nie złożył bowiem odpowiedzi na skargę, a pełnomocnik reprezentujący skarżącego z urzędu nie sformułował w skardze wniosku o przyznanie kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej powodowi z urzędu w postępowaniu kasacyjnym.

jw